

Cuốn C Chiên Việt
Nam

KHI ĐANG MINH THÁO CHẠY

Phần IV - Chương 17

Một câu chuyện cùng

"Hãy gọi tên cho ta những kẻ mất nước, những người nghèo khổ; những đám nhân quần cơ cực, đang khao khát bầu trời không khí tự do..."

Hãy gọi họ tên cho ta: những người vô gia cư, những người bất bão táp vui cười; Ta đang nâng cao ngọn đèn bên cửa sổ cánh cửa vàng".

(Trích đoạn thơ The New Colossus của Emma Lazarus)

Tay Bà giở bó đuốc cao ngút ánh đèn hồng đăng. Từ năm 1885, Bà đứng phía ngoài hải cảng New York đón nhận biết bao nhiêu đoàn người di dân. Nghèo khổ, nhem nhuốc, họ đã tìm về Bà sau những cuộc hành trình vất vả đi đường khó khăn, nguy hiểm. Nhà điêu khắc Auguste Bartholai lấy cảm hứng từ tượng Hy Lạp "Người khổng lồ đảo Rhodes" (Colossus of Rhodes) đã cùng với kỹ sư Gustave Eiffel (người thiết kế tháp Eiffel) mất gần chín năm trời để hoàn thành kiệt tác Pháp tặng cho Hoa Kỳ vào dịp lập quốc năm 1884. Pháp đặt tên cho kiệt tác này là "Tượng đài của ánh sáng tự do". Con tàu Isère đã phải chở 350 bộ phận công nghệ nhồi nhét lắp ráp thành tượng đài trên đảo Liberty ngoài bờ Manhattan. Người Mỹ gọi kiệt tác này là "Tượng đài Tự do". Việt Nam ta gọi là "Nữ thần Tự do", có lẽ là vì trông bà đẹp như thần Hy Lạp, những người bị, bao dung (1).

Nữ thi sĩ Emma Lazarus (1849-1887) đã làm một bài thơ ca ngợi "Pho tượng vĩ đại mới" (The New Colossus). Mới, vì tượng Hy Lạp cũ, đứng lên để kính thần Apollo (304 trước Công Nguyên) là một người khổng lồ, vạm vỡ, cầm bó đuốc đứng gác cửa vào cảng Mandraki, mũi chân đứng trên một hòn đảo. Tàu bè ra vào phải cúi đầu qua đôi chân pho tượng. Những Nữ thần Tự do thì khác hẳn. Ngoài cửa biển lúc hoàng hôn, Bà cầm bó đuốc đứng chiếu sáng.

Là "Mác a nháng ngái bá đáy ái" (Mother of Exiles), con mát Bà hián tá nhá đáng mái gái. Theo tiáng gái cáa Bà, bao nhiêu di dân tá các quác gia khác đã sang Tân Thá Giái, thay đái hán thành phán dân sá Má. Năm 1790, khi có cuác kiám tra đáu liên, đa sá (75%) dân Má là ngái gác Anh Quác. Tá đáu thá ká 19, các sác tác khác tái ngày mát đáng. Tá 1820 khi Chính phá bát đáu ghi chép sá sách di trú cho đán 1975 đã có lái 50 triáu ngái nháp tá ch. Trong thá pán 1840 và 1850, táng trám ngàn ngái Đác đã tái đá cháy trán cánh ngháo đái và bá truy ná. Gán mát triáu ngái Irish di tán sau "nán đái khoai tây". Cuác di cá lán nhát là giáa năm 1901 và 1910: tám triáu ngái đã tái tá Hungary, Ý, và Nga.

Rái bà cá tiáp lác mái gái, chào đán. Sau khi kát thúc bao cuác chián, bà còn tiáp nhán cá nháng đáàn ngái di tán, nhá tá Hungary (1956), Cuba (1959-1960), hay mái đáy, tá mát sá nác Đáng Âu. Cuác chián Viát nam kát thúc ngày 23 tháng 4, 1975. Ngày 22 tháng 4, tôi nghe tin Táng tháng Thiáu tá chác. Ngay hôm sau, ngày 23 tháng 4 (24/4 giá Sài gán), Táng tháng Ford lên chiác máy bay Air Force One đá đá New Orleans đián thuyát tái đái hác Tulane. Mái ngái chá đái xem ông sá nói gì. Chiáu hôm đá, nhá đá láy thêm can đám, ông Ford đã uáng mát ly ráu cocktail, trong mát tiác chiáu đái. Thá rái đáng đác, ông bác vào nái tá háp. Đây là mát sán chái banh trong nhà rát ráng rái, đã chát nách vái hàng ngàn sinh viên. Cá toá vá tay chào đán, cũng bình tháng nhá đã đián ra á các đái hác khác mái khi có Táng tháng tái thăm. Thá nháng, báu không khí báng nhiên đái hán khi Táng tháng Ford chám rái nghiám nghá, đán táng tiáng:

"Đái vái Hoa ká, chián tranh Viát nam đã kát thúc rái".

Giáng đáng nhá muán vá ra vì tiáng vá tay, huyết sáo, la hò vui máng. Câu tuyên bá lách sá này đã đáng đáng đánh máy thêm vào bài đián văn lúc chiác Air Force One còn đáng bay trên vám trái cao (2):

"Nác Má có thá láy lái đáng cá niám hán đián đã có trác (chián tranh) Viát nam. Nháng niám hán đián á cháng có thá đát đáng báng cách tham đá trá lái mát cuác chián mà riêng đái vái Má nó đã chám đát rái".

Phá tá Ron Nessen nhán xét là chá mái hai tuán trác đá, ông còn ra Quác hái đác đián văn xin thêm quân vián cho VNCH, mà tái Tulane, "cháng tháy ông nói mát lái nào náa vá vián trá thêm cho Mián Nam". Táng tháng Ford chá nói tái táng lại:

"Theo tôi, bây giá đã tái lúc chúng ta phái nhìn tái mát nghá tránh cho táng lại. Tôi yêu cáu là ta háy ngáng hán chián trán, cũng nhá nháng lái buác tái, tá cáo lán nhau cáa quá khá. Tôi yêu cáu chúng ta háy cháp nhán trách nhiám cáa lãnh đáo, chúng ta sá là hàng xóm tát đái vái mái ngái và nháng là thù đá chá a bát cá ai".

Và nhá váy, ông Ford đã làm mát viác mà trong 30 năm, cháa Táng tháng Má nào làm nái". Mái ngái trong đáàn tuáng cáa Táng tháng tái đái hác Tulane đáu hát sác vui vá, kích đáng vá lái tuyên bá này (3).

Thá là xong. Ông Háng váa mái lên chác Táng tháng đáng vài ngày, Táng tháng Má đã nói "toác móng heo" ra là đái vái Hoa ká, chián tranh Viát nam đã kát thúc rái". á Sài gán. khi đáng các thuác cáp cho hay vá bài đián văn, ông Von Marbod xúc đáng: "Ông Ford đã giá cao tám vái giáng tráng. Tôi đã vô cùng bàng hoàng và há thán".

Mián Nam đã đi vào dĩ váng. Nháng còn tàn đá cáa cuác chián, và đái vái nháng ngái bái trán thì sao đây? Cháng tháy ông Ford bình luán gì, hay là muán lá đi cháng? Chá tháy báo chí nói tái Chính phá đáng cho di tán gáp rút sá ngái Má và mát sá ngái làm cho Má. Nghe tin tác tá hành lang Quác hái là tát cá cũng chá 50,000 ngái Viát thôi, tôi nhát đánh hát đáng tái đá đá cáu vát đáng đáng đang tuán ra Bián Đáng (4).

Vá viác Má chá đánh cáu mát sá ngái quá giái hán nhá váy, sau này đã đáng đáng đáng sá Martin

xác nh&n trong m&t bu&i đ&i u tr&n t&i Qu&c h&i nh& đã trích đ&n trong ch& đng 14. Vì tính cách
l&ch s& c&a tài li&u này (nó ch&ng minh rõ ràng v& s&ng ng&i và ngày gi& mà Washington đ&nh
c&u), tôi đã trích n&t ph&n c&a văn b&n ông Martin đ&i u tr&n tr&c Qu&c h&i ngày 27 tháng 1,
1976 (ngày k&ni&m năm th&ba c&a Hi&p đ&nh Paris) và in vào Ph&L&c. Đ&nh&n m&nh v& th&i
đ&im c&a ngày 25 tháng 4, 1975, ông còn nói t&p:

"Vào ngày 25 tháng 4 (1975), sau cùng, Toà đ&i s& m&i nh&n đ&c quy&n cho phép t&m dung
thêm s&ng ng&i thân nhân (ng&i M&) và m&t gi&i h&n là 50.000 ng&i Vi&t vào thành ph&n ch&u
r&i ro cao đ&. Đó là ch& còn có 4 ngày tr&c lúc cu&i cùng r&i kh&i Vi&t nam" (5).

Nhìn vào N& th&n T& do

Làm gì đ&c bây gi& đây? Tôi t& h&i. H&i năm 1954, sau hi&p đ&nh Genève, cũng có cu&c di
t&n. G&n m&t tri&u ng&i đ&c tàu M&ch& vào Nam. Sau đó M& còn giúp t&n b&c cho ngân
sách đ&nh c&. Th&i gian di t&n l&i đ&c kéo dài t&i 300 ngày. Và lúc đó ch&m đ&t chi&n tranh
căn b&n là gi&a quân đ&i Vi&t Minh và Pháp. Bây gi&, sau m&i năm tr&i tr&c t&p can thi&p v&i
trên n&a tri&u quân, chi&n đ&u bên c&nh m&t tri&u quân đ&i VNCH, thi&t h&i bao nhiêu nhân
m&ng, bao nhiêu ti&n c&a, ch&ng l&i i ch& di t&n có 50,000 ng&i thôi? Đã 30 năm r&i mà m&i
khi t&i ngày 30 tháng 4 (1 tháng 5 gi& Vi&t nam), hình &nh pho t&ng N& th&n T& do l&i hi&n ra
rõ ràng trong trí óc tôi. Hè 1958, khi lên New York l&n đ&u tiên, tôi đ&c ra đ&o Liberty đ& du
ngo&n. R&t là thích thú. "Pho t&ng đ&p và hùng vĩ quá s&c", tôi nói v&i anh b&n h&ng đ&n. Th&i
thôi, không có &n t&ng gì sâu xa cho l&m sau chuy&n đi. Nh&ng ngày 30 tháng 4, 1975 (t&i
Washington) thì khác. Bu&i sáng hôm &y, tôi h&t s&c m&t m&i, r& r&i, vì nh&ng bi&n c&, tr&n tr& t&
m&y tu&n tr&c. Và ph&i s&a so&n đ& s&p s&n m&t công vi&c mà đ&i v&i tôi nó là l&ch s& trong
cu&c đ&i. Tâm trí tôi lúc đó r&i b&i. Không bi&t ph&i làm gì đ& c&u v&t thêm đoàn ng&i đ&ng
b&ng b& nhau t&a ra Bi&n Đ&ng.

Nh&ng r&i, nh& m&t tia sáng chi&u r&i, tôi nghĩ đ&n N& th&n T& do, và t&i đoàn ng&i Cuba di t&n
h&i năm 1960, sau khi Fidel Castro lên n&m chính quy&n. B&n bè và thân nhân c&a h& là ng&i
M&g&c Cuba lúc đó đã tranh đ&u thành công. Tôi còn nh& là h&i đó h& đã đ&ng t&i r&t nhi&u l&i
kêu g&i lòng t&tâm c&a nhân dân Hoa k& trên các báo chí v&i hình pho t&ng N& th&n T& do.
Tôi l&i n&y ra ý nghĩ là mình cũng có th& làm nh& v&y.

Hi&n trong tay, tôi đã mang đi đ&c toàn b& h& s& m&t v& nh&ng trao đ&i gi&a hai T&ng th&ng
Nixon, Ford và T&ng th&ng Thi&u. Nh& nh&ng lá th& tình, n&u ch& là m&t vài th& l& t& thì ng&i i ta
có th& cho là nó đã đ&c vi&t trong lúc tình nhân b&c đ&ng. Nh&ng g&p chung l&i, và đ&t nó trên
căn b&n th&ng thuy&t là b&n năm tr&i, thì t&t ph&i có ý nghĩa sâu xa. Tôi suy lu&n: ng&i M& đ&t
cao nh&ng giá tr& xây trên căn b&n công bình s&ng ph&ng. Do v&y, h& luôn đ&t n&ng cái quy&n
h&n chính mình. Ch&ng v&y mà c& 1.000 ng&i thì đã có t&i 3.1 lu&t s&, quá nhi&u so v&i các
n&c khác nh& Pháp (0.4), Đ&c (0.8), Nh&t (0.1). Nh& th&, tôi nghĩ n&u mình đ&a trên căn b&n
công bình (Chính ph& M& đã b&i &&c v&i nhân dân Mi&n Nam) và kêu g&i t&i tinh th&n bao dung,
mà bi&u t&ng là N& th&n T& do, thì may ra có hy v&ng ph&n nào s& c&u đ&c m&t s&ng ng&i
đ&ng h&n.

Tôi mu&n in ngay c& m&t trang c&u "SOS" trên t& washington Post và m&t trên t& New York
Times. Nh&ng l&y ti&n đâu mà in bây gi&? Tr&ng h&p c&u c&u di dân Cuba là công vi&c c&a c&
m&t t&p đoàn, và v&i đ&y đ& ph&ng ti&n tài chánh. Bây gi& đ&n th&ng đ&c mã, trong túi tôi ch&
v&n v&n có 300 đô la lúc r&i Sài g&n. Mà m&i trang báo cũng ph&i tr& 6.000 đô la.

Ngày 14 tháng 4, khi T&ng th&ng Thi&u b&o tôi đi Washington công tác, tôi cũng đã nghĩ đ&n
vi&c đ&ng hai t& báo này nh&ng m&c đích lúc đó là đ& c&u c&u Qu&c h&i ch&p thu&n cho VNCH
vay ti&n, thay vì b& phi&u ch&ng vi&n tr&. M&t l&n duy nh&t nói t&i ti&n b&c, tôi đ&ng T&ng
th&ng Thi&u c&p cho tôi m&t ngân kho&n là 20.000. S& này s& dùng đ&ng hai thông báo

(12.000). Số còn lại 8.000 đô tôi chi tiêu cho chuyến đi và ngoi giao hành lang nhá háp, chiáu đái. Ông Thiáu cháp thuán ngay, nháng ông lái không đáa tián và nói tôi sang Thá táng yêu cáu cho trích tá Quá VINOPO. VINOPO (Vietnam Procurement Office) là mát Cá quan Tiáp ván đát tái Đái sá VNCH, Washington, D.C. Cá quan này đáu tháu và mua gáo vá Sài gáon qua cháng tránh vián trá Má. Mái mát tán gáo phái đáng vào quá VINOPO là 1 đô la. Đó là cá quan đá đác láp ra năm 1973 vá đá giúp tiáp ván vá đá có ngân quá lo viác hát đáng ngoi giao. Há năm 1973, có lán tôi hái Táng tháng Thiáu xem công viác ngoi giao hành lang, "public relation" cáa VNCH ra sao? Ông cho biát căn bán không có gì hát, chá có cá quan chính thác là Toá đái sá mà thôi! Làm sao lái có thá nhá váy đác? Nháng quác gia đáng minh có quan há quan tráng vái Má nhá Đái Loan, Do Thái, Đái Hàn, đáu có ván đáng hành lang rát ráng rái. Sau đó VINOPO đá đác thành láp, nháng VNCH cũng cháa tá chác đác nháng ván thông hành lang.

Váa tái Washington, tôi gái cho Giám đác VINOPO, cũng là mát anh bán tôi, nháng anh y lái không có mát sá vì đáng trên đáng đi công tác mua gáo. Nhìn vào ngân khoán tiát kiám cáa gia đánh, tháy còn gán ba ngàn đô, tôi bán tám máng mang ra tiêu vào công tác ván đáng. Mua n gáp đác bà thá ký hay anh phá tá cho mát nghá sĩ hay dân biáu, dù là chá quen biát, chá có cách là mái dùng cám tráa hay cám chiáu đá khái mát thái giá cáa há thì may ra mái mái đác. Sáng ngày 15 tháng 4, anh bán Giám đác VINOPO trá vá Washington. Anh y đái n thoái ngay cho tôi và cho biát là ngân quá trong sá đá bán nhân viên bián thá hát rái! Và anh đá khai báo đáy đá cho cá quan FBI. Thá là ká hoách đáng báo lái phái bá đi. Sau này, vì không hoàn lái đác sá tián vay cáa gia đánh, tôi cũng đá gáp phái ván đá khó khăn.

Háy cáu vát đoàn ngá i lánh đánh trên bián cá

Báy giá, tôi muán đáng hai tá báo đá xin cáu vát ngá i tán nán. Không có tián và cháng biát làm gì khác, tôi tìm đán ông Warren Nutter, ông thầy cũ, trác làm Phá Tá Bá tráng quác phòng phá trách vá kháa cánh kinh tá cáa cháng tránh "Viát nam hoá" thái Nixon. Ông đá tán tình áng há VNCH trong thái gian qua và đá sang Sài gáon gáp riêng ông Thiáu đá cá ván. Mái ông vá nhà dùng cám tráa, tôi muán ông cá ván đá cáu giúp ngá i di tán. Giáa lúc đó thì máy đán thoái reo, và đá đáu giá bên kia là Von Marbod, gái tá Tân Sán Nhát: "Tôi đáng trông tháy Rick bá má già anh lên chiác C-141, và gia đánh anh đáng bác lên tiáp theo". Rick Armitage (Thá tráng ngoi giao đá i thái Táng tháng George Bush, nhiám ká đáu) đá lái xe tái nhà chá tôi đáng Phan Đánh Phùng và chá bà cá cùng gia đánh ra phi tráng đá bay sang phi cáng Clark á Phillipines. Hoá ra thay vì đái tôi vá, váa váa có quyán cho tám dung vào Má, Đái sá Martin đá cáp giáy phép đá Von Marbod cùng Rick Armitage đi tán gia đánh tôi. Hám y là ngày 25 tháng 4.

Yán tâm cho má già rái, nháng còn bán bè, đáng bào thì sao đây? Tôi hái ông Nutter xem có nên gáp ông Kissinger hoác Schlesinger đá káu nái há giúp tăng sá di tán hay không? "Ít nhát Má cũng phái cho tán nán mát triáu ngá i, báng sá di tán tá Bác vào Nam năm 1954", tôi muán đáng. "Há đá phái sách tay vá Viát nam rái", - ông Nutter nói. "Đá tôi nghĩ xem có cách nào khác không". Hám sau, ông gái lái và cá ván cho tôi: "Có lá tranh đáu báng mát cuác háp báo là có hiáu quá nhát". Vì các háng thông tán sá phá bián ráng rái, toàn cáu. Ông nói rái ông sá xem lúc nào là thái đáng mát nhát đá làm viác này. Tôi vái vàng ngá i xuáng làm viác liên tác nhá máy ly cà phê thát đáng phác tháo mát bài dián văn sá đác khai mác cuác háp báo. Nháng báy giá xong cuác rái, tôi có tá cách gì mà lái đáng háp báo nhá các quan chác lán? "Náu anh nhát đáng nhát lá máy cái thá mát thì tôi chá các háng thông tán sá tái", ông Nutter góp ý. Không còn đáng đáng gì náa, tôi trá lái: "Váng tôi đá quyát đáng nhát".

Quán trí, tôi tiáp tác liên lác vái mái ngá i quen biát trên Quác hái, cá trong lán ngoài chính

quyến. Không nhử đửi vửi nhân dân Cuba, dù Mử chử a có đử máu chiến đử u, mà còn tỉ p cử u tử i 650.000 ngử i khi Fidel Castro lên nử m quyến, mà lúc này lử i chử nghĩ đử n con sử có 50.000 ngử i Viế t thôi, tử tử hử i.

Viế c thử y phử i làm ngay là đử i vửi anh em trong Bử Kử hoử ch và Phát Triễ n cử a tử i. Tử i liễ n đử n nhà bà Anna Chennault (ử ngay trong toà nhà Watergate), chử tử ch hửng máy bay Flying Tigers đử yêu cử u bà cử giúp cho mử t máy bay vào Sài gòn di tử n ban lãnh đử o và nhân viên tử i Bử. Là ngử i có nhiế u cử m tình vửi Viế t nam và cũng đử thu đử c nhiế u lử i lử c vử n chửy n hàng hoá vào Sài gòn trong các năm trử c, bà đử đử ng ý. Thử nhử ng, khi máy bay đử xuế ng Phillippines thì phử i ngử ng lử i vì Tân Sử n Nhử t đử bử ném bom, pháo kích!

Vử nhử ng liên lử c riêng tử , chúng tử i cũng đử liên lử c vửi nhiế u nghử sĩ và dân biử u đử yêu cử u hử viễ n trử , và nử u không đử c thì cử u giúp đoàn ngử i di tử n. Chúng tử i có nhử n đử c tử t cử là 31 thử trử lử i (xem danh sách). Hử u hử t là hử đử duử i ra. Có ông nghử tên là Bennett Johnston, tử u bang Mouisiana còn viế t mử a mai vử viế c xin cử u trử cho công cử c di tử n:

"Đử o lử t (vử giúp di cử) đử đử c Quử c hử i xem xét đử đử u khoử n rử ràng cử m chử không đử c giúp mử t nử c cử ng sử n hoử c trử c tỉ p hay gián tỉ p qua mử t cử quan nhử Liên Hiử p Quử c. Theo tử i, Miễ n Nam Viế t nam giử đử đử đử nử m đử i quyế n kiử m soát cử a cử ng sử n rử i, bử i vử y viễ n trử hay cử u trử phử i đử c cung cử p tử các nử c đử viễ n trử quân sử cho Bử c Viế t - Nga Xô và Trung Cử ng".

Tử i lử i lử đử n vử Tuyên Uý Thử đử ng Viễ n, Mử c sử Edward Elson. Nử tử i hình ử nh ngử i xử Samaritan đử y lòng nhân ái trong Kinh Thánh, tử nhử ông tác đử ng nhử ng phử n tử tử ng đử i còn chút hử o tâm: "Hử cử u vử t đoàn ngử i chúng tử i đử trử n chử y ra biễ n cử ," tử cử u cử u. Mử c sử Elson đử hử p tác chử t chử. Ông liễ n gử i cho mử t sử nghử sĩ đử đử đử ng lử đử ng tâm cử a hử đử ng chử ng đử i viế c tử nử n cử a ngử i Viế t nam nử a.

Sáng ngày 29 tháng 4, radio vử n nói tử i con sử di tử n giử i hử n. Nhử ng vào khoử ng trử a, tử i nghe loáng thoáng là ngử i ta đử bử t đử u nói tử i con sử kử hoử ch 120.000 ngử i Viế t bử y giử đử c liử t vào thành phử n có "nguy hiử m cao đử". Lử i thêm chút hy vử ng. Biử t đử u, biử t đử u đử y, Chính phử Hoa kử đử thay lòng đử i đử đử c đử i phử n. Dù chử là mử t tia hy vử ng nhử nhoi, nó cũng đử giúp nâng đử tinh thử n sa sút cử a tử i lúc đử tỉ p tử c hoử t đử ng và theo rử i tin tử c tử ng giử tử ng phút, tử i gử i ông Nutter vào buử i chiử u, khi ông còn đử ng ử vửn phòng tử i Viễ n Kinh Doanh Mử (American Enterprise Institute) tren phử 117th, Washington D.C. đử hử i ý ông xem đử tử i lúc hử p báo chử a? Viễ n này đử c gử i là Bử óc (Think Tank) cử a Đử ng Cử ng Hoả. Tuy nhiên, ử đử cũng có nhiế u ngử i không đử ng ý vửi Chính phử Ford lúc đử. "Giử chót sử p tử i rử i; bử t cử lúc nào.

Ngử i ta đử ùa ra biễ n đử chử đử c cử u vử t", ông bử o tử i đử n gử p ông ngay. Tử i đử a ông xem bài diễ n vửn tử i vử a soử n xong. Ông gử thêm ý cho tử i là phử i nói viế c cử u vử t viế c ngử i di tử n không nhử ng là mử t bử n phử n mà vử lâu vử dài, còn có lử i cho Mử. Ông có ý kiễ n là tử i sử chử tỉ t lử ra đử hai, ba bử c thử thôi, còn giử lử i làm đòn bử y (lever). Ý ông muử n nói là cử thử đử xem kử t quử ra sao. Nử u hử cử nhử t đử nh chử cho di tử n có 50.000 thì mình sử tính bử c tử i".

Chúng tử i ra đử đử ng đử bử tử i khách sử n May Flower nử m gử n ngay bên cử nh, trên đử đử ng Connecticut Avenue, đử thuê mử t phòng làm đử a đử m hử p báo. Giá phòng hử p là 250 đử la. Trử đử ng mử c tỉ t kiử m cử a gia đử i thì tử i đử tiêu hử t. Tử i lử i không muử n hử i ông Đử i sử VNCH tử i Washingon vì e ngử i là ông sử cử n cử c hử p báo lử i. Chử còn đử ng 200? Ông Nutter mử i lòng bẻn xuế t tỉ n riêng giúp thêm 50 đử la, đử đử thuê phòng lử n hử p báo.

Buử i trử a ngày 30 tháng 4, (mử ng 1 tháng 5 giử Sài gòn), ông Nutter dùng phử đử ng tỉ n cử a Viễ n gử i mử t bử n thông cáo cho các phóng viên và ký giử qua hửng thông tử n Associated "Tử n sĩ Nguyễn Tiễn Hử ng, Cử u Tử ng trử đử ng Kử hoử ch và Cử u phử tá đử c biử t cử a Tử ng thử ng VNCH Nguyễn Vửn Thiử u, sử tử chử c mử t buử i hử p báo lúc 4 giử chiử u hôm nay tử i Khách sử n

May Flower, Phòng Pan America, đợ nói vớ bợ n chợ t nhợ ng thoợ thuợ n bí mợ t giợ a cợ u Tợ ng thợ ng Nixon và Tợ ng thợ ng Thiợ u. Sợ tiợ t lợ hai lá thợ cợ a ông Nixon gợ i ông Thiợ u". Đúng giợ , các ký giợ báo chí và truyợ n hình ào ào kéo đợ n. Mợ i ngợ i ai cũng nhao nhao, nóng ruợ t. Không muợ n mợ t thì giợ , hợ chợ muợ n đợ n đợ lợ y mợ y bợ c thợ chợ không muợ n nghe trình bày dài dòng vắn tợ . Thái đợ quá khích cợ a báo chí khiợ n tôi thêm phợ n bợ c tợ c. Vì đã nghe hợ bình luợ n quá nhiợ u vợ miợ n Nam trong bao nhiêu năm qua, tôi lên giợ ng, nói oang oang vào micro:

"Thợ a quý vợ , đây là chợ cợ a tôi. Quý vợ phợ i cho tôi cợ hợ i giợ i thích cái bợ i cợ nh cợ a các lá thợ đợ trợ c khi tôi trao cho quý vợ . Nợ u vợ nào không muợ n nghe tôi giợ i thích thì xin mợ i ra". Có tiợ ng lao xao cầu nhàu, la ó. Nhợ ng tôi cợ tiợ p tợ c:

"Thợ a Quý vợ ,
"Cợ mợ n quý vợ đã tợ i đây khi mợ i chợ vợ a đợ c thông báo;
"Mợ c đích cuợ c hợ p mợ t hôm nay là đợ tôi mang ra ánh sáng cho công luợ n biợ t đợ n mợ t sợ sợ viợ c liên hợ tợ i trách nhiợ mợ a Hoa kợ đợ i vợ i nhân dân miợ n Nam Viợ t nam. Cợ thợ hợ n, tôi muợ n nói tợ i nhợ ng cam kợ t mợ t cợ a Hoa kợ đợ i vợ i Viợ t nam vào thợ i đợ m thợ ng thuyợ t hiợ p đợ nh Paris..."

Đợ cợ p qua tợ i viợ c ông Thiợ u và Chính phợ ông đã tợ chợ c, tôi nói tiợ p:
"Giợ đây, tôi đang nói chuyợ n vợ i quý vợ vợ i tợ cách cá nhân. Tôi làm công viợ c này nhợ t mợ c theo lợợ ng tâm cợ a tôi, và Tợ ng thợ ng Thiợ u hoàn toàn không biợ t trợ c".
"Tôi chợ c chợ n rợ ng viợ c tôi nói vợ i quý vợ hôm nay không nhợ ng nó có liên quan tợ i quyợ n lợ i cợ a ngợ i Viợ t nam, nhợ ng vợ lâu dài, nó còn liên quan trợ c tiợ p tợ i quyợ n lợ i cợ a nhân dân Hoa kợ".

Bợ ng mợ t cách nhợ c khéo tợ i lợ i tuyên bợ cợ n tợ u ráo máng cợ a Tợ ng thợ ng Ford mợ y hôm trợ c đó là "hãy quên đi quá khợ và nhìn tợ i mợ t nghợ trình tợợ ng lai", tôi tiợ p:
"Không thợ có tợợ ng lai, nợ u không có dĩ vãng và hiợ n tợ i. Làm sao mà có đợ c mợ t nghợ trình tợ t cho tợợ ng lai nợ u không hiợ u biợ t thợ u đáo và làm kợ t toán đày đợ vợ hiợ u quợ cợ a nhợ ng gì mình đã làm trong quá khợ ? Chợ tín cợ a nợ c Mợ , mợ t yợ u tợ nhiợ u khi là quyợ t đợ nh giợ a hoà bình hay chiợ n tranh, cợ n phợ i đợ c các quợ c gia coi trợ ng nợ u chính sách ngoợ i giao Hoa kợ muợ n đợ c thành công".

Sau đó tôi tóm tợ t đợ n tiợ n cợ a cuợ c hoà đờm Paris, nhợ n mợ nh viợ c Mợ đã bợ i cợ c. Tợ ng thợ ng Nixon và Cợ vợ n Kissinger đã ép ông Thiợ u phợ i ký kợ t, trên căn bợ n là cợ cà rợ t và cái gợ y. Cợ cà rợ t là Hoa kợ đã cam kợ t rợ t rõ ràng là sợ tiợ p tợ c viợ n trợ đợ y đợ cho VNCH và bợ o đợ m thợ c thi hiợ p đợ nh đờnh chiợ n. Tôi chợ trợ ng vài đợ n quan trợ ng trong hai bợ c thợ cợ a Tợ ng thợ ng Nixon (thợ ngày 14 tháng 11, 1972, và ngày 5 tháng 1, 1973). Đợ kích thích sợ tò mò, tôi nói thêm là tôi chợ cho hợ xem hai lá thợ này, nhợ ng còn giợ nhiợ u thợ khác. Rợ i trợ ng mợ t vài đợ n tợ mợ t bợ c thợ đợ ngày 17-1-1973 trong đó, Nixon còn nói rõ hợ n vợ nhợ ng mợ t cợ đợ i vợ i Miợ n Nam.

Nhợ n mợ nh là vợ i nhợ ng cam kợ t vợ ng vàng đó, VNCH đã chợ p nhợ n ký vào bợ n Hiợ p đợ nh ngày 27 tháng 3, 1973 giúp Hoa kợ thu lợợ m đợ c bợ n kợ t quợ rõ ràng:
- thợ nhợ t, rút đợ c hợ t quân đợ i Mợ vợ ;
- thợ hai, toàn bợ 519 tù binh Mợ đợ c thợ ,
- thợ ba, đợ c tuyên bợ là đã mang lợ i "Hoà bình và danh đợ" và giợ đợ c uy tín cho nợ c Mợ ;
và
- thợ tợ , tiợ t kiợ m đợ c 20 tợ mợ t năm.

Còn Miợ n Nam đã đợ c gì? Kéo dài đợ c hai năm. Bậy giợ thì phợ i gánh chợ u bao nhiêu hợ u quợ , và gánh chợ u mợ t mình!"

Trong hải diển vẫn, vì nghe theo lời của vợ của Warren Nutter, tôi đã hoàn toàn tránh né, không đi đàng gì tới nhợng mặt thợ của chính Tợng thợng Ford gợi. Nhợ vợ y đợ xem ông Ford đợi xợ ra sao vợi viợc diển.

Tôi chợ dùng vài lá thợ của Tợng thợng Nixon đợ lợp luợn xin cợu vợt đợàn ngợợi đợng đợ xợ ra Biển Đợng:

Kính thợa quý vợ,

Tôi xin kợt thúc buợi trình bày ngày hôm nay vợi chợ mặt lợi cợu khợn tợi nhân dân Hoa kợ. Chợc chợn rợng nhân dân tôi đợng muợn cùng tôi khiợu nợi là CÔNG BÌNH và SÔNG PHỢNG phợi đợợc đợa ra đợ đợi xợ vợi hợ, dù là đợi u kiợn chính trợ nợi bợ Hoa kợ ra sao đợi nợa; "Tôi tin tợợng rợng vợi quyợn lợc lợn mợnh vợ kinh tợ và ngoợi giao, trong giợ phút này đây, nợợc Mợ vợn còn có thợ làm đợợc mợt công viợc hoàn toàn nhân đợo, đợ là cợu vợi mợng sợng đợàn ngợợi đợng diển".

"Nợu nhợng cam kợt này đợ không đợợc tôn trợng, thì Hoa kợ có thợ đợn bù vào đợ bợng cách dàn xợp và cợu vợt ít nhợt là mợt triợu ngợợi dân Viợt nam;"

"Năm 1954, Hoa kợ đợ giúp di chuyợn gợn mợt triợu ngợợi tợ miợn Bợc vào Nam. Giợ đây, sau khi trợc tiợp tham gia vào mợt cuợc chiợn kéo dài, giúp tợ nợn mợt sợ ngợợi ít nhợt cũng hợng nhợ vợy thì không phợi là mợt viợc quá đợng. Tợi thiợu, vào giợ phút này, Hoa kợ cũng vợn còn có thợ sợp xợp đợ có đợợc mợt khoợng thợi gian ra đợ tợ do, hợu giúp cho mợt sợ đợng hợn đợợc diển.

Nhân danh lợợng triợa nhân dân Hoa kợ, quý vợ hợy nghĩ tợi nhợng ngợợi đợ đợng cợy và tin tợợng vào bao nhiêu hợa hợn cợa đợng minh trong hai mợợi năm trợi".

Trong thâm tâm, tôi nghĩ rợng nợu nhợ năm 1954, thợi gian ra đợ tợ do đợợc quy đợnh là 10 thợng, thì ít nhợt bợy giợ cũng phợi đợợc mợt thợng!

Bà quay mợt vợ đợu?

Khi nói xong, tôi có phát bợn sao hai lá thợ trên. Mợt sợ ký giợ và ngợợi quay phim vây chung quanh, đợ theo tôi ra hành lang khách sợn. Murray Marder, ký giợ tợ Washington Post ngợ lợi an đợi là nghe xong, ông có nhiợu thiợn cợm vợi dân tợc Viợt nam hợn. Ông nói "tôi sợ cợ giúp". Nhiợu nhà báo tiợp tợc đợt thêm nhợng câu hợi này nợ, nhợ vợ tham nhợng, đợc tài, quân đợi bợ chợy, tợi sao diển, v.v. Tôi lợ đợ. Mợt nhà báo có bợ râu hàm đen rợm cợ nợng nợc xin bợn sao lá thợ thợ ba mà tôi có trích đợn nhợng đợ không phợ biợn. Sau khi tham khợo ý kiợn vợi ông Nutter, tôi đợ tợ chợi. Anh ta tợ ra rợt bợc tợc

Đợn khi khi có phóng viên hợi thêm:

"Thợa ông, cợ cho là Hoa kợ đợ bợi đợợc, nhợng còn lý do gì khác khiợn chúng tôi phợi đợa ngợợi Viợt vào Mợ không?"

Tôi nói ngay tợi cái lý do mợnh mợ nhợt:

"Tợợng Nợ thợn Tợ do đợng nhợc nhợ cho chúng ta rợng nợợc Mợ là đợt cợa nhợng kợ bợ truy nă, cợa diển".

Đợn khi nghe thợy nói tợi "Nợ thợn Tợ do" đợ yêu cợu cợu vợt tợ nợn, anh chàng ta vợi xen vào mợt câu xợ xiển: "Tôi xin nhợc nhợ cho ông là Nợ thợn Tợ do quay mợt vợ phợi Đợi Tây Đợợng". Ý nói là Bà quay lợng vợ phợi Thái Bình Đợợng, phợi Viợt nam chúng ta?

Vợ cùng đợu đợn, tôi đợ không cợm đợợc nợợc mợt. Ông Nutter sợng sợt và phợn nợ. Kéo tôi sang mợt bên, ông an đợi: "Anh đợ làm mợt viợc ích lợi cho xợ sợ anh. Rợi đây nó sợ tợo đợợc nhiợu thiợn cợm, và tôi hy vợng rợng sợ ngợợi Viợt đợợc cợu sợ tăng lên nhiợu".

Niệm yện đợi vô biên

Sau đây là nhợng sợ viợc liên hợ tợi cuợc hợp báo và viợc tiợt lợ mợt sợ nhợng bợc thợ mợt: Cùng ngày đợ, ông Von Marbod mợi tôi ăn tợi tợi mợt quán nhợ đợ Mclean. Tuy là mợt bợa ăn

đều m b c theo tiêu chuẩn M, nhưng đôi v i tôi nó là b a ăn nh đ i. Cho đ n bây gi nó v n ghi đ u n đ m vào trí óc tôi b i câu nói c a ông Marbod: "T t, t t. Nhưng tôi nghĩ b y nhiều là đ r i, anh kh i c n t i t l thêm n a. Tôi đ c bi t là trong vòng m y ngày t i, tàu M s v t h t t t c nh ng ai ra đ c ngoài bi n".

Ăn c m t i xong, tôi b t đ u lo v chuy n mình đã t i t l là còn gi nhi u m t th khác (dĩ nhiên là trong đó có c th c a T ng th ng Ford), tôi v i t i nhà m t ng i b n n vùng Maryland đ n tr n g n m t tu n l .

Ngày m ng 2 tháng 5, nhi u báo chí M và qu c t , đ c bi t là hai t uy tín nh t, Washington Post và New York Times đã đ ng t i cu c h p báo và đ t r t nhi u câu h i chung quanh v n đ m t th . T Washington Post đ ng m t hình hí ho c a đ i tài Herblock v i đ y ý nghĩa thích h p. Hình v Qu c h i M đ ng cho hai ông Ford, Kissinger xem và h i v nh ng th cam k t trong các lá th c a Nixon (xem hình).

Báo chí còn tìm xem có ph i th th t hay th gi , và có ph i ch ký c a Nixon hay không? R t nhanh, Toà B ch c đã ph i ch ng nh n v tính cách xác th c c a nó. Đ i v i T ng th ng Ford, lúc đó thì ông đã bi t th c s là có nh ng m t th này vì ngày 5 tháng 4 (nh đã thu t l i trong Ch ng 10) tôi đã nh đ c t ng Weyand (qua Von Marbod) đ a t n lay cho ông vài b c th . Và theo l i Von Marbod, ông đã xúc đ ng. Sau đó ông ra phi tr ng đ n t i p l p tr m côi Vi t nam v a đ c ch t i San Francisco. Tay b ng m t em bé, ông b c xu ng máy bay, có chi u âu y m. Và t giây phút này, có th là ông đã thay đ i thái đ đ i v i v n đ t n n. Tr c đó, dù sau cu c rút lui đ y tr c tr c a Quân Đoàn 11 và cu c di t n kinh hoàng t Đà N ng, ông Ford v n bình chân nh v i, đi Palm Springs đánh gôn. Và Ngo i tr ng Kissinger còn m i ông bà T ng th ng t i nhà d ung c m v i Frank Sinatra. "Chúng ta không th đ T ng th ng đi nh v y đ c", Robert Hartmann, m t nhân viên c a ông Ford ph i than lên. "N u l i đi ăn v i Sinatra vào cu i c a tu n l mà T ng th ng đã b ch trích h ng ngày là ch vui ch i trong khuôn viên nh ng nhà tri u phú đ ng khi Vi t nam b c cháy, thì hình nh c a ông Ford s còn b ê ch h n n a", Ph tá Ron Nessen k l i (6). Năm 1985 khi chúng tôi ph ng v n T ng th ng Ford và đ a cho ông đ c l i m y b c th c a T ng th ng Nixon, ông v n còn t v ng m ngui: "Không còn m t nghi ng nào h t, đây là nh ng l i cam k t vô cùng quy t li t" ("Well, there is no doubt these were very categorical commitments").

Nh đã thu t l i, T ng tr ng qu c phòng Schlesinger, ng i đã r t th l lúc con thuy n Mi n Nam s p chìm đ m, cũng đã ph n n n ng:

"Tôi tin r ng T ng th ng Ford đã b l a b p v nh ng lá th này";

"Qu c h i không h hay bi t chút gì v m y lá th đó khi h b t đ u ch y làng kh i Vi t nam vào mùa hè 1973";

"Tôi còn nh tôi đã vô cùng s ng s t khi đ c m t s lá th y, vì chúng có nghĩa là Hoa k đã ch y làng nh ng nghĩa v mà chính T ng th ng đã cam k t. Tuy nhiên, n u ta không bi t đ c là có nh ng nghĩa v đ c cam k t thì ta đ u bi t đ c là Hoa k đã ch y làng".

(I believe Ford as being bamboozled on the letters;

Congress know nothing of these letters, when it started bugging out of Vietnam in the summer of 1973,

"I remember how surprised I was when the letters surfaced, because I felt that the meant a welching by the United States on commitments that had been entered into by the President. However, if you don t know the commitments have been entered into, you don t know the country has welched")

Đúng ba ngày sau cu c h p báo, m ng 3 tháng 5, Kissinger thay đ i thái đ . Nh U ban liên b đ nh c Đông Đ ng (Indochina Interagency Task Force) đã báo cáo: "Ngo i tr ng

Kissinger đã yêu cửu Tửng thửng Ford cho phép cửp quyửn "tử m dung" cho 150.000 ngửi Viửt và Kampuchia tử nửn, vửi đửu kiửn là Chính phử phửi cử gửng tái đửnh cử 20.000 ngửi tử các quửc gia khác. Tửng thửng Ford đã chửp thuửn và thông báo cho Tửng trửng Tử Pháp" (6).

Còn vử phía lửp pháp cử a Mử?

Sau đây là nhửng lửi tuyên bử cử a mử t sử nhửng bàn tay đao phử đã đử a dao lên cử t đử t viửn trử cho Miửn Nam:

Phửn đửng tử c thửi tử i Quửc hửi là có nhiửu nghử sĩ, dân biửu đã rử t ngửc nhiên vử nhửng tiử t lử trong cuửc hửp báo. Tử New York Times (2 thánđ 5, 1975) đánđ tin nghử sĩ Henry Jackson tuyên bử :

"Thử t là lử bử ch và nguy hiử m khi Quửc hửi và nhân dân Hoa kử phửi nhử vào quan chửc ngoửi quửc (ửng Hửng) đử mửi biử t đử c nhửng vửn kiửn tử i quan trửng"; ửng cửn thửm rửng: "Khi khửng chửu tiử t lử rử rửng bửn chử t và vửn bửn cử a nhửng thoử thuửn sử bử vử i Miửn Nam, phía Hửnh pháp đã lử a đử i mử t Chính phử ngoửi quửc cũng nhử Quửc hửi Mử vử bửn chử t và quy mử nhửng đửu do Hoa kử cam kử t vử i quửc gia đử"(7)

Nghử sĩ Mike Mansfield tiửp theo: "Thử t là chuyửn bử t ngử ("It looks like the jacks are coming out of the box... "), tửi nghử rửng sử viửc này cửng đử c sử m làm sánđ tử ra thử cửng tử t cho tử t cử mử i ngửi chúng ta". (8)

Cửng mử t ngày, Uử ban Ngoửi giao Thử đửng Viửn, mử t Uử ban lửnh đử o viửc cử t viửn trử , đã yêu cửu Tửng thửng Ford cho xem bửn sao nhửng trao đử i mử t giử a hai Tửng thửng Nixon - Thiử u. Nhửng ửng Ford đã tử chử i phử t đử. Trong mử t bử c thử gử i nghử sĩ John Sparkman, chử tử ch cử a Uử ban, ửng đã nử i tử i "quyửn hửnh đử c biử t cử a Hửnh pháp" đử làm cửn bửn cho viửc tử chử i, và khuyẻn rửng "chúng ta nửn xửp lửi vào quá khử nhửng cuửc tranh lửn có tửnh cách chia rử vử vửn đử Viử t nam". (9)

Nghử sĩ Henry Jackson, Uử ban Quửc phửng Thử đửng Viửn:

"Nhửng tiử t lử mửi đây đã cho hay rửng ngành hửnh pháp đã lử a đửi mử t Chính phử nử c ngoửi và Quửc hửi vử nhửng cam kử t cử a Hoa kử đử i vử i Miửn Nam Viử t nam tử 1972 tử i 1973"; Chính phử Ford đã tử cáo Quửc hửi là đử vi phử m nhửng cam kử t và nhửng rửng buử c đử i vử i Miửn Nam, nhửng đửu mà Quửc hửi chử a bao giử đử c nghe tử i, chử đửng nửi đử n là đử chử p thuửn"; "Thử t là mử t trửng thửi kử cử c và nguy hiử m khi Quửc hửi và nhân dân Hoa kử phửi đử a vào quan chửc ngoửi quửc mửi biử t đử c nhửng trao đử i quan trửng, nó đử c tung ra bử t cử lúc nửi, do mử t Chính phử ngoửi quửc, giửng nhử mử y con thử nhử y ra khử i cái mử cử a nhử đử o thuử t"; (10)

Nghử sĩ Frank Church, ngửi chửng đử i cử viửn trử , cử viửc giửp đử t n.

"Hửi đử chửng ai nửi gì vử i chúng tửi vử nhửng cam đửn mà Hoa kử sử phử i gánđ vác. Tửi khửng nhử là đử có ngửi nửi thông báo cho Uử ban tửi biử t là đử có mử t cam đửn nửi, dù đử c viử t xuửng, hay minh thử , hoử c bửng cách nửi khửc. Cử m tử đửng rử rử t lúc này cử a chúng tửi là khửng có đửu gì đử u đử m chúng tửi cử ;"(11)

Nghử sĩ Jacob Javits, Chử tử ch Uử ban Quửc phửng Thử đửng Viửn, ngửi khử i xử đửng cử t quân viửn hử 1974 (đã tuyên bử sau khi phía hửnh pháp cũi là nhửng bử c thử này chử là cam kử t vử tửnh thửn, khửng có giá trử pháp lý): "Mửn gử i mử y tài liửu đử là gì đử chửng nử a đánđ lý chúng đử phử i đử c đử a ra cho Uử ban Ngoửi giao Thử đửng Viửn cũng vử i nhửng tài liửu khửc liẻn quan đử n Hiử p đử nh Paris".

Ngày 4 thánđ 5, tửi gử i đửn thửi cho vử Tuyên ửy Thử đửng Viửn, Mử c sử Elson. ửng vui mửng cho hay là phửn đửng tử i Quửc hửi có chiửu hử đửng tử t. Sau khi hay biử t nhửng chuyửn này, nhiửu nghử sĩ nhửn thử y là Hoa kử đã bử t cũng vử i nhân dân Miửn Nam, và bử t đửu có thửn cử m hửn đử i vử i vửn đử lử nửn. Mử c sử Elson nửi : "Chử c chửn Quửc hửi sử thay đử i thửi đử".

Vì Quửc hửi đả thay đửi thỏi đử: chử trên ba tuửn sau khi bử phiử u bảc đử sử tiửn 327 triử u đử tài trử cho di tửn, ngày 23 thỏng 5, 1975 Quửc hửi đả biử u quyử t "Đử o luử t vử di trú và tử nửn Đứng Dử đửng" "Indochina Migration and Refugee Act" - IRAP; 89 stat. 87), trử cử p 455 triử u cho tử nửn tử Viử t nam và Kampuchia).

Tửi cử m thử y mử t niử m an ử i vử biứn, vì nghiử rử ng ít ra Hoa kử cũng đử ng ý chử p nhử n mử t sử nhiử u ngử ử i Viử t chử khứng phử i chử vử n vử n có 50.000 ngử ử i nhử Toả Bử ch ử c đả cho phứp Đử i sử Martin di tửn vào ngày 25 thỏng 4, tử c là năm ngày trử ử c giử hử p hử i cử a VNCH. Câu nứi cử a Von Marbod đả đảnh đử u mử t bử ử c ngoử t trong lử ch sử tử nửn, vì nó khử i đử u cho mử t cuử c di cử vĩ đử i kứo dài tử i 25 năm. Ngày nay, sau 30 năm tử lúc bử t đử u, sử ngử ử i Viử t di tửn đử ử c tử p nhử n và đứng sinh sử ng tử i Hoa kử cũng đả lứn trên mử t triử u ngử ử i, xử p xử bử ng con sử tủ mang ra đử cử u cử u trong cuử c hử p bảo ngày 30 thỏng 4, 1975.

Chử thứch:

- (1) Vử lử ch sử tử đử ng "Ngử ử i khử ng lử đử o Rhodes" và "Nử thửn Tử do," đử c giử có thử vào internet/google tìm đử c vử Colossus of Rhodes và Statue of liberty.
- (2) Nessen, It sure looks different from the inside, trang 108
- (3) Nessen, It sure looks different from the inside, trang 108
- (4) Graham Martin, Vietnam Evacuation: Testimony, trang 544.
- (5) Nhử trên
- (6) U.S. Government, interagency task force, The President s Advisory Committee On Refugees, Back Ground Papers, May 19, 1975, trang 15.
- (7) New York Times, 2 thỏng 5, 1975
- (8) New York Times, 2 thỏng 5, 1975
- (9) New York Times, 2 thỏng 5, 1975
- (10) New York Times, 2 thỏng 5, 1975; TIME (Magazine), 21 thỏng 4 1975; N.T. Hử ng và J. Schechter, The Palace File, trang 355-356.
- (11) 196th congress, Review of U.S. Rử fugee Resettlement Program and Policies, A Report, Congressional Research Service, Library of Congress, 1980, p. 29.

hử t: Phửn IV - Chử đử ng 17, xem tiử p: [Phửn V - Chử đử ng 18](#)